

**О. Яковина, канд. філол. наук, наук. співроб.,
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України**

**ОСОБА ПОЕТА ЯК МІСЦЕ ЗУСТРІЧІ ОНТИЧНОГО РІВНЯ
ІСНУВАННЯ ІЗ ВНУТРІШНЬОЮ БЕЗКІНЕЧНІСТЮ ЛЮДИНИ: ДО
ПИТАННЯ СЕМАНТИКИ ІНТЕНЦІЙ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
"ЧИ ТО НЕДОЛЯ ТА НЕВОЛЯ..."**

У запропонованій статті автор звертається до одного з найбільш герметичних творів Тараса Шевченка. Розглядається поняття генія як трансцендентної необхідності, своєрідного самодіалогу автора. Метафізичне прагнення самопізнання дає можливість людині відповісти на питання про сенс життя. Відтак, вербалізований факт особистої епістемі Тараса Шевченка програмує семантику віршів його останнього періоду творчості. Трансцендентна взаємозумовленість минулого й майбутнього в душі поета народжує інтуїцію нового "початку", передчуття безкінечності того, що він пережив. Цей есхатологічний результат власного буття поет передвідчуває у вірші "Чи то недоля та неволя...". За допомогою поняття "духовної ночі" у статті відтворюється парадигма самоаналізу поета. Оскільки внутрішньою формою інтенцій "Чи то недоля та неволя..." є містичний контекст, твір можна вважати "ключем" до поетової екзистенції. Відповідь на поставлені поетом епістемічні питання передбачається лише в їхньому метафізичному розкритті.

Ключові слова: особа, буття, трансценденція, онтичний рівень, поетичне Ціле, контексти.

Поезія Тараса Шевченка виявляє семантику контекстів, які можна узагальнити як форму іманентного відчуття свободи. Традиційне поняття свободи в сучасному мисленні втратило свою первинну природу, яка була від початку в історії філософії. Концепт свободи після Е. Канта отримав ідеологічне значення. Сьогодні наука продовжує використовувати такий смисловий порядок, який є історично зміненим і неадекватним на рівні буття.

У гуманітарній науці, в тому числі й у шевченкознавстві, смисловий порядок категорії свободи, можна назвати, за термінологією Ю. Степанова, "культурною ситуацією", тобто концептом. Поняття свободи в сучасній науковій парадигмі отримало ідеологічне розуміння, що призводить до хибних, редукованих, а то й неадекватних коментарів Шевченкових творів. Втрапилася апіорна природа поняття.

Поезія Тараса Шевченка є однозначно неідеологічною, а отже, й не мітичною, оскільки міт є однією з форм ідеології, тобто редукованої реальності. Як спосіб проти такої редукації історія філософії пропонує поняття "буття" як "необхідність" (Парменід, Гегель). Греки назвали необхідність "тим, що є", тобто "on,ontos" (буття). Отже, сучасне поняття онтичності є життєвою необхідністю

людини, предметно-чуттєвим порядком, без якого неможливе існування. І навпаки: без ідеології і без міту людина здатна жити "більш реально". Для цього життя примушує нас ставити кінцеві питання про "сєнс буття" (М. Гайдеґґер).

Саме життя "онтичною реальністю" нагадує людині про предметно-чуттєвий світ, про порядок сутнього (істини). Це є джерелом онтологічного порядку, тобто духовності людини. Тільки в такому контексті виникає есхатологічне відчуття внутрішньої безкінечності людини. Ідеться про трансценденцію внутрішню (моральну) і зовнішню (естетичну), фактично – про зв'язок глибин підсвідомості із зовнішнім порядком соціального життя й природи. Такі трансценденції є елементами релігійності людини (К. Г. Довсон). Тільки релігійність здатна пояснити онтичність життя, а отже, пояснити буттєвість людини, тобто відповісти на її кінцеві питання.

Саме тому онтичність є основним контекстом усієї поезії Тараса Шевченка, а вірш "Чи то недоля та неволя..." є одним із тих, що актуалізують можливість самопізнання людини, можливість розуміння поетом свого духовного виміру. Здатність Шевченка ставити кінцеві питання дає можливість нам спостерігати екзистенційний розвиток як самого поета, так і цілого українського народу, необхідність якого поет особливо глибоко, релігійно, усвідомлює.

Вже у XIX столітті мислителі, окрім буттєвого шляху, помітили в екзистенції людини шлях цінностей (аксіологію) і шлях особи (персоналізм). Геніальність поезії Тараса Шевченка виявляється в універсальній взаємодії трьох шляхів пізнання людини: онтологічного, аксіологічного і персоналістичного. І цінності, і особа у Шевченка є продовженням буття – онтичності в її безкінечності.

Особовий світ кожного "я" вбирає в себе особовість цілого людства. Це і є основний метафізичний контекст Шевченкової поезії. Цей контекст (рівні кінцевих питань) є буттєво вищим за психологію, психоаналіз, соціологію тощо, оскільки психологія – це лише наша свідомість, психоаналіз – лише підсвідомість, а соціологія – лише зовнішній порядок суспільства і природи. Тому Тараса Шевченка необхідно відкривати як буття, цінність і особу.

Найбільш прихований і найменш зрозумілий екзистенційний рівень поезії Тараса Шевченка пропонуємо простежити на прикладі літературно-філософського аналізу вірша "Чи то недоля та неволя...".

Самовідчування Шевченка безпосередньо пов'язане з трансцендентним в усі періоди творчості, а особливо в останній. Геній не є вольовим фактором. Це – необхідність, яка пробуджується несподівано для самої людини і має духовну силу перетворювати існування, надає можливість бачити у життєвих феноменах непрявлене.

Геній не відбувається без трансцендентної необхідності. Це своєрідний самодіалог, найдоступніша форма поезії і філософії. Внутрішнім потоком трансцендентного прагнення постає в людині напівпомітне містичне почуття й образ, які виконують особливу функцію контексту. Ближче до кінця земного життя містичний контекст самовідчування Шевченка поглиблюється паралельно з есхатологічним. Особа поета стає місцем зустрічі онтичного рівня з внутрішньою безкінечністю людини через діалог із Богом і людьми.

Таким чином, метафізичне прагнення самопізнання дає можливість людині самій собі відповісти на питання про сенс життя. Вербалізований факт особистої епістемі поета, яка програмує семантику віршів останнього періоду творчості, бачимо в "Письме Т. Гр. Шевченка к редактору "Народного чтения" (1860): "И что же я купил у судьбы своими усилиями – не погибнуть? Едва ли не одно страшное уразумение своего прошедшего". Трансцендентна взаємозумовленість минулого й майбутнього в душі поета народжує інтуїцію нового "початку", передчуття безкінечності того, що він пережив. Цей есхатологічний результат власного буття поет передбачує у вірші "Чи то недоля та неволя..." (1850).

Внутрішньою формою інтенцій "Чи то недоля та неволя..." є містичний контекст. Твір є "ключем" до поетової екзистенції: душа як основа людської індивідуальності мислиться ззовні – екзистентно, з позицій буттєвої необхідності. Вже з перших рядків поет ставить епістемічні питання, відповідь на які передбачається лише в метафізичному розкритті. Це рівень шекспірівського "бути чи не бути?":

*Чи то недоля та неволя,
Чи то літа ті, летячи,
Розбили душу? Чи ніколи
Й не жив я з нею, живучи
З людьми в паскуді, опаскуdiv
І душу чистую?.. (рядки 1–6).*

Відбувається усвідомлення поетом розриву іманентної властивості власної душі з соціальним досвідом:

*А люде!
(Звичайне, люде, сміючись)
Зовуть її молодію,
І непорочною, святою,
І ще якоюсь... Вороги!! (рядки 6–10).*

Шевченко виявляє інтуїцію сутності своєї екзистенції. Він здогадується про велику буттєву відстань між собою й оточенням, яке визнає його талант і нібито приймає його душу. Але драма поета у відчутті деформації шляху своєї душі, втрати її чистоти внаслідок фальшивого сприйняття її "людьми":

*Вороги!!
І люті! люті! ви ж украли,
В багно погане заховали
Алмаз мій чистий, дорогий,
Мою колись святу душу!
(рядки 10–14).*

Це "заховування" "алмаза чистого" в "багні" відбулося через вимушену потребу поета підлаштовуватися під пересічне сприйняття людьми його сутності. Образ "багно погане" виявляє дисгармонію між чистотою прагнень поета і духовною мізерністю людської рецепції.

*Нехристияне!
Чи не меж вами ж я, погані,
Так опоганився, що й не знаць,
Чи й був я чистим коли-небудь...
(рядки 15–18).*

Твір розкриває стан життєвої розгубленості, стан "духовної ночі" (за св. Хуаном де ля Крузом), проти якої постає людська особистість поета.

"Чи то недоля та неволя..." – знаковий вірш: він передає реципієнту момент дійсності. У вірші "просвічує" небезпека існування таланту серед людей:

*Бо ви мене з святого неба
Взяли меж себе – і пишуть
Погані вірші научили.
Ви тяжкий камінь положили
Посеред шляху... і розбили
О їбго... Бога боячись!
Моє малес, та убоге,
Та серце праведне колись!..
(рядки 19–26).*

Концепт каменя походить як із біблійного, так і з фольклорного джерел. Пророк Ісая свідчить про прихід Ісуса Христа словами Бога: "Ось я кладу в основу камінь на Сіоні, випробуваний камінь, наріжний, цінний, закладений міцно; хто вірує, не похитнеться" (Ісая 28:16). Мотив "розбивання" дітей "вавилонської дочки" (символу уярмлення дітей Божих) об камінь, скелю присутній у Псалмі 137 (136), який переспівує Шевченко ("На ріках круг Вавилону..."). Через пророка Захарію передається обіцянка: "Я зроблю Єрусалим тяжким каменем для всіх народів" (Захарії 12:3). У Новому Заповіті Ісус називає апостола Петра скелею, каменем, на якому Він збудує свою Церкву (Матей 16: 18). А про себе самого Христос свідчить: "Камінь, що відкинули будівничі, став каменем наріжним... Хто впаде на цей камінь, розіб'ється, а на кого він упаде, того роздушить" (Матей 22: 42–44, також: Марко 12: 1–11; Лука 20: 9–19).

У фольклорі концептуальний образ каменя найчастіше означає перепону на життєвому шляху. У казках камінь, об який спотикається кінь під воїном, віщує зло або перестерігає щодо небезпеки. Також народна мудрість створює образ каменя, який сповіщає альтернативи долі і спонукає персонажа до життєвого вибору (камінь з написом на роздоріжжі). З іншого боку, камінь символізує одну з основних природних стихій, поряд із водою і деревом, з допомогою яких головний герой досягає мети (як у казці "Котигорошко").

У Шевченка "люде" (яких також названо "ворогами!!", "люtimi!", "нехристиянами!") кладуть "тяжкий камінь" посеред "шляху" поета і "розбивають" об нього його "серце". Причому розбиття "малого", "убогого", "праведного колись" поетового серця вони роблять "Бога боячись!". Це ще одна вказівка на зовнішню, фарисейську псевдорелігійність "людей", які насправді не шукають Бога як внутрішню, захovanу в серці людини істину. Шевченко, таким чином, з боєм відкидає соціально-ідеологічне використання релігійного почуття. Цей контекст співзвучний із ситуацією Христа у притчі про виноградарів і наріжний камінь, висновок з якої цитовано вище. Ісус саме до первосвящеників і фарисеїв, що були релігійними вчителями народу, спрямовує слова: "Відніметься від вас Царство Боже й дасться народові, що буде приносити плоди його [...]". Почувши ці притчі, первосвященики й фарисеї зрозуміли, що він про них говорить. І намагалися схопити його" (Матей 22: 42–46, також: Марко 12: 1–12; Лука 20: 9–19).

Шевченко на найглибшому рівні переживав несумісність, протистояння внутрішнього буття (що є істиною в серці людини) та зовнішнього, позірного виявлення побожності. Саме тому, що поет належав до істини, був її частиною, переживав її як свою сутність, не міг відійти від неї, – "праведне" серце поета "розбили... Бога боячись!". Тут мова про екзистенційний рівень Шевченка, про інтроверсію його самовідчуття. Герметично цей фрагмент тексту може бути співзвучним з євангельською ситуацією. Ісуса розп'яли в подібному ("Бога боячись") релігійно-ідеологічному контексті офіційної "справедливості": за "богохульство" – тобто за те, що свідчив про себе те, ким Він дійсно є, – Сином Божим (Марко 14: 60–64). "Серце" Шевченка отримує основні атрибути євангельських блаженств (Матей 5: 3–11), тобто стану, що провадить до духовної досконалості: "мале", "убоге", "праведне".

Наскільки близько герменевтичний ключ поезії Тараса Шевченка наближається до некомунікативного характеру істини, вказує вражаюча своєю духовною енергією, своєю необхідністю існування "ніч духа", яку пояснює іспанський містик, поет XVI ст. Хуан де ля Круз. Для духовного прозріння, – пише св. Хуан, – необхідно пройти

спочатку "сутінки душі", тобто пережити стан чуттєвої нечутливості (у Шевченка: "мир душевный, моральное спокойствие до рыбьего хладнокровия. Грядущее для меня как будто не существует. Уже ли постоянные несчастья могут так печально переработать человека? [...]). Я тепер совершенная изнанка бывшего Шевченка, и благодарю Бога", лист до Варвари Репніної від 14 листопада 1849). Після цього має настати "ніч духа", тобто "ніч віри". Це "друга Ніч, або друге очищення [...]". Вона більш темна й похмура, і очищення нею душі є більш страшним". І тільки отримавши цей досвід, душа здатна побачити "світанок", коли відбувається єдність із Богом, примирення [4, 41–44 і далі]. Такий стан "світанку", примирення Шевченко виявляє у триптиху "Молитва", "Царів, кровавих шинкарів...", "Злоначинающих спина.." (1860) та інших поезіях останнього періоду творчості.

В історії поезії стан "сутінок душі" дослідники простежують також у творах Томаса Стернза Еліота, Гарсія Лорки та ін. Назва збірки Еліота "Камінь" [6] концептуально перегукується з образом каменя у Шевченка.

Вірш Шевченка "Чи то недоля та неволя..." (1850) розкриває відповідний поетів стан "духовної ночі". І ця "ніч" триває аж до втрати зв'язку із джерелом:

*Тепер іду я без дороги,
Без шляху битого... (рядки 27–28).*

В одній зі своїх сентенцій св. Хуан де ля Круз спостеріг, що дорога вгору і дорога вниз – це та сама дорога. Проте Шевченко відчуває взагалі відсутність "дороги", відсутність "шляху битого". Саме таким св. Хуан і бачить єдино правильний шлях до місця "вічного бенкету". З його досвіду, саме стежка "ніщо", внаслідок якої людина потрапляє у стан "далі дороги немає, адже для праведного немає правил", – провадить через "внутрішню безпеку" й "любов" до "вічного бенкету" [4, 34].

Шевченко, живучи інтенсивним внутрішнім життям, постійно, однак, оцінює себе ззовні, екзистентно. Інтенсив внутрішнього життя наповнює моральну парадигму поета через порівняння різних рівнів власного існування. І погляд на динаміку свого життя з соціальної позиції викликає глибокі страждання, надрив:

*а ви...
Дивуєтесь, що спотикаюсь,
Що вас і долю проклинаю,
І плачу тяжко, і, як ви...
Душі убогої цураюсь,
Своєї грішної душі! (рядки 28–33).*

Душевний надрив поета зумовлений усвідомленням своєї "соціалізації", тобто свого уподібнення до людей, які його оцінюють,

під яких він змушений, навіть не бажаючи того безпосередньо, підлаштовуватися, намагатися бути таким, яким вони хочуть його бачити. Поет відчуває, що це занижує інтенсивність його духовного життя, веде до втрати внутрішньої чистоти ("опаскує", "ховає в багні поганому" "алмаз" душі). Вони, "люде", "з святого неба взяли [його] меж себе", через що він втратив первинну дитячу безпосередність, навчили дивитися на світ ідеологічно ("писати погані вірші научили"). У контексті цієї поезії будь-які вірші – "погані", тому що найглибша тайна людської душі не повинна бути оприлюдненою, стати явною. Така таїна, як сповідь, існує тільки для Бога, а не для людей.

Поет страждає від принципової різниці в баченні себе, своєї сутності з боку оточення і з боку внутрішньої самооцінки:

і, як ви...

Душі убогої цураюсь,

Своєї грішної душі!

Причини "цуратися" поетової душі у його оточення і в нього самого різні. Оточення ("люде") бачать його життя з численними помилками, бачать таким, яке не вдалося. "Дивуються" його "спотиканням", "проклинанням долі", бо не здатні оцінити інтенсиву його духовного життя. Не здатні оцінити через те, що онтично вони знаходяться на нижчому рівні. Тому й "цурються" його "убокої" душі. Для самого Шевченка убогість його душі є синонімом євангельської чистоти, чесноти, яка наближає до Бога, веде до спасіння. Натомість для людей ця убогість асоціюється з поетовою соціальною і життєвою неспроможністю. Вони ("люде!", "нехристияне!") "сміються" і "сміючись зовуть її [його душу] і молодю, і непорочною, святою". Поет відчуває зверхне ставлення до себе, іронію, нещирість, тому – "Вороги!! І люті! люті!". Неможливість знайти у своєму найближчому оточенні доконечне розуміння й адекватне сприйняття своїх найглибших прагнень викликає у поета відчай. Він настільки гостро й відкрито переживає реальність, що відсутність розуміння на тому ж буттєвому рівні посилює його відчуття самотності.

Німецький містик, домініканець Йоганн Таулер (XIV ст.), учень Майстера Екарта й попередник св. Хуана де ля Круза, поділяв людину на "чуттєву" ("нижчі сили") та "духовну" ("вищі сили"). Він стверджував, що лише тоді, коли "чуттєва" людина керується "духовною", "зберігається первинна чистота і праведність, в якій Бог створив першу людину і якої та позбулася..., як тільки чуттєвість відвернулася від духа". Тобто назовні ми маємо діяти зі спонуки із середини нашого внутрішнього "вищого" буття [3]. Саме це іманентно відчував Шевченко й мав потребу в такому самовираженні. Тому й страждання його були обумовлені нестачею можливості відповідного буття.

Вірш "Чи то недоля та неволя..." датується дослідниками за місцем автографа в "Малій книжці" серед творів 1850 року та часом перебування Шевченка в Оренбурзі взимку – навесні 1850. Це єдиний відомий текст цього вірша, написаний рукою Шевченка. Згодом поет перекреслив увесь твір олівцем і не переписав його до "Більшої книжки". А надруковано його вперше було за "Малою книжкою" лише після смерті Шевченка у 1867 році ("Кобзарь Тараса Шевченка / Коштом Д. Е. Кожанчикова. – Санкт-Петербург, 1867) [2, 687].

Та сама ситуація поетової рецепції власного твору мала місце і щодо поезії "Хіба самому написати..." (1849) [там само, 674–675]. Це спонукає до думки про те, що свої найбільш інтроверсні тексти, в яких відтворено найскладніші, можна сказати, невербальні переживання, тобто не доступні для адекватного сприйняття загалом, Шевченко застерігався оприлюднювати. У подібних фактах ставлення поета до своєї творчості: кількість і зміст варіантів творів, однозначна відмова від тих текстів (перекреслювання), які насправді є духовними перлинами, – проявляється особливий характер його інтенціональної культури. Фактично, містичні контексти такої поезії, які він і сам, можливо, не до кінця усвідомлював, були причиною пересторог автора щодо людського сприйняття. У цих текстах Шевченко виходить один на один із власною душею, один на один із Богом, із буттєвою реальністю, – і це є таємницею навіть для нього самого.

Американський філософ Олдос Хакслі писав: "Містики – це канали, якими хоч якесь знання про реальність просочується до людського всесвіту невігластва та ілюзій. Остаточно позбавлений містиків світ буде світом остаточно сліпим і божевільним" [цит. за вид.: 1, 13]. Шевченко, наголосимо, – не містик у традиційному розумінні слова, але без містичного обдарування він не став би великим поетом. Містика, наголосимо, має місце тоді, коли хто-небудь вважає перебореним розрив між земним і неземним, тимчасовим і вічним та, все ще перебуваючи в земному і тимчасовому, переживає своє входження в неземне й вічне [5, 244]. Шевченкові твори не є містичними, але створюють відповідні контексти. Слова О. Хакслі пояснюють сумніви Шевченка, інтенціональний напрям його страждань, що акумулювали есхатологію цілого народу. Вірш "Чи то недоля та неволя..." змінює концепт метафізичного акту поезії з "культурної ситуації" на ситуацію "духовно-містичну". Переважна більшість текстів Шевченка останнього періоду творчості характеризується поглибленою герметичністю.

Дійсно, слово Тараса Шевченка як фрагмент Цілого є універсальним. І якщо рівень буттєвих, сутнісних питань його поезії є герменевтичним вектором, то кінцеві питання поета є актуалізацією його цінностей і особи як герметичного контексту генія, його джерела.

Особа поета є простором, "місцем зустрічі" історичної, фізичної і метафізичної темпоральності існування. Ми маємо можливість спостерігати самопізнання людини, у свідомості якої виникає і розвивається творчий процес як процес історії, як діалог між іманентним і трансцендентним існуванням.

Сутність відповідного діалогу як духовні елементи релігійного трансцендують у поезії Шевченка із відчуття онтологічного (духовного) самопізнання в персонально-ціннісній особливості кожного реципієнта його творів. Сприйняття читача отримує можливість бути продовженням Шевченкового слова і тим відчувати в кожному окремому вірші Цілість людини й історії. Тому причиною неадекватного, хибного, ідеологічного коментування Шевченкових текстів є культура і відповідна політика, засновані на протистоянні трансценденції людини в історію, на протистоянні Цілості як особи людини.

Поезія Тараса Шевченка завдяки реципієнту отримує есхатологічний вектор, співтворить відповідну трансценденцію особи в історію, і тому відкривається на внутрішню безкінечність людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винарова Л. "Во тьме этой ночи...". Предисловие // Святой Хуан де ля Крус. Восхождение на гору Кармель / Пер. с исп. – Москва, 2004.
2. Коментар до твору "Чи то недоля та неволя..." // Шевченко Т. Повне зібрання творів у дванадцяти томах. – К., 2001. – Т. 2. Поезія 1847 – 1861.
3. Таулер И. Проповеди / Пер. с нем. // Контекст, 2003. – № 9.
4. Хуан де ла Крус, св. Восхождение на гору Кармель / Пер. с исп. – Москва, 2004.
5. Швейцер А. Благоговение перед жизнью / Пер. с нем. – Москва, 1992.
6. Элиот Т. С. Камень / Пер. с англ. – Москва, 1997.

Надійшла до редколегії 11.03.14

Яковина О.

Личность поэта как место встречи онтического уровня существования с внутренней бесконечностью человека: к вопросу семантики интенции поэзии Тараса Шевченко "Чи то недоля та неволя..."

В статье автор обращается к одному из наиболее герметических произведений Тараса Шевченко. Рассматривается понятие гения как трансцендентной необходимости, как своего рода самодialog автора. Вербализованный факт личностной эпистемы поэта программирует семантику стихотворений последнего периода его творчества. Трансцендентная взаимообусловленность прошлого и будущего в душе поэта рождает интуицию "нового начала", предчувствие бесконечности того, что он пережил. Этот эсхатологический результат личного бытия поэт предчувствует в стихотворении "Чи то недоля та неволя...". При помощи понятия "духовной ночи" в статье раскрывается парадигма самоанализа поэта. Поскольку внутренней формой интенций "Чи то недоля та неволя..." есть мистический контекст, произведение можно считать "ключом" к экзистенции поэта. Ответ на поставленные поэтом эпистемические вопросы предвидится лишь в их метафизическом раскрытии.

Ключевые слова: личность, бытие, трансценденция, онтический уровень, поэтическое Целое, контексты.

**A poet's personality as a tryst of the ontic level
with the inner transcendence: to the issue of Taras Shevchenko's
semantic intension poetry "Whether distress and bondage ..."**

In the proposed article the author refers to one of the most hermetic works by Taras Shevchenko. We consider the notion of genius as a transcendent appropriate, as a kind of author selfdialogue. Metaphysical desire of person self allows enables to answer the question about meaning of life. Therefore, the verbalized fact of Shevchenko personal episteme programs the semantics of poems of his last period of creativity. Transcendent inter dependence of past and future in the soul of a poet creates the intuition of new "beginning", creates the fore boding of in finity of what he experienced. This eschatological result of its own being anticipates by the poet in the poem "Whether distress and bondage ...". With the concept of "spiritualnight" in the article is reproduced the paradigm of personal inventory of the poet. Since the in ternal form of "Whether distress and bondage ..." poetical intentions is a mystical context, the work can be considered as a "key" to Taras Shevchenko existence. The answer to the question posed by the poetis expectedonly in the context of its own metaphysical orientation.

Key words: a person, ontic existence, internaltranscendence of man, the contexts.

УДК 821.161.2:821.161.1] – 31.091:78.06 "1830/1840"

**О. Боронь, канд. філол. наук, старш. наук. співр.,
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України**

**"МУЗЫКАНТ" ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ТИПОЛОГІЧНИХ
ВІДНОШЕННЯХ ІЗ РОСІЙСЬКИМИ ПОВІСТЯМИ ПРО МУЗИЧНЕ
МИСТЕЦТВО 1830–1840-х рр.**

Повість Шевченка "Музыкант" (1854–1855) розглянуто в типологічних відношеннях із рядом російських повістей 1830–1840-х років про музичне мистецтво: "Останній квартет Бетховена" (1830) і "Себастьян Бах" (1834) В. Одоєвського, "Іменини" (1832–1833, опублікована 1835) М. Павлова, "Історія двох калаш" (1839) В. Соллогуба, "Максим Созонтович Березовський" (1844) Н. Кукольника. Таке зіставлення продемонструвало наявність деяких спільних рис у трактуванні схожої теми, головне ж – воно дало змогу виявити специфіку художнього підходу українського письменника до зображення постаті музыканта, окреслити особливості поетики повісті в контексті творів аналогічного ідейно-тематичного спрямування.

Ключові слова: сюжет, перегуки, типологічні відношення.

Повість "Музыкант" (1854–1855) на перший погляд органічно вписується в групу російських повістей про митця, зокрема про музичне мистецтво. Дослідники відзначають, що "романтики одними з перших звернулися до долі кріпосного інтелігента, вихідця з селянського середовища, який став художником, артистом, ученим" [3, 102]. Саме тому повісті про мистецтво склали окрему тематичну групу в російській літературі доби романтизму [3, 105]. Літературознавці в одному ряду з повістю Шевченка незрідка називають кілька творів російського письменства, присвячених долі